Tečaj XX. **NOVICE** List 49.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 fl. 60 kr., za pol leta, 1 fl 80 kr. za četert leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 fl. 20, za pol leta 2 fl. 20 kr., za četert leta 1 fl. 15 kr. nov. dn.

V Ljubljani v sredo 3. decembra 1862.

Goveja kuga res ni prazen strah.

28. dan p. m. je naše c. kr. deželno poglavarstvo od kr. deželnega poglavarstva iz Zagreba prejelo telegram, v kterem se naznanuje, da po telegrafičnem pismu podžupana reškega od 26. novembra je pred 3 dnevi 5 goved v Ravni gori za govejo kugo poginilo, kamor se je kuga pred 14 dnevi po volih iz Vojaške granice zanesla.

To pismo nam tedaj potrjuje, da goveja kuga ni prazen strah; sedaj je sicer še nimamo pri nas na Krajnskem, al na meji sosedni je, in gorjé nam, če se ondi razširi in prestopi meje. Zato pozor, gospodarji! Ubogajte, kar gosposka zapoveduje, če ne, pridemo v nesrečo veliko. Sedaj je še mogoče odvrniti nadlogo — pozneje utegne prepozno biti. Bolji je, kakor naš pregovor pravi, drží ga, kakor lovi ga!

Še nekaj o čbelarstvu.

Iz Vodic. Ker smo pri nas o čbelnem roparstvu in temu nasprotnih pripomočkih skozi mnogo let že mnogo mogli skusiti in skušati, naj smem še jez sploh dobremu receptu zoper roparce, kterega neki skušen čbelar v 47. listu „Novic“ A. M-u iz kanaljske doline priporoča, malo pa v naših krajih po skušnji najbolj potrjeno primes podtakniti:

Čbele, naj jih je veliko ali malo, naj so z matico ali brez matice v panju, se nikoli ne bodo roparcam srečno branile, tudi nikdar ne marljivo brale, ako — jih prehuda soparca tare; zakaj kakor poklada omotljive paše zmešane z žganjem, sladko malvazijo in še divjišimi rečmi — ktere se že skoraj zavolj pohujšanja očitno imenovati ne smejo — čbele skačeno omoti, da postanejo strupeno hude: tako jih prevelika vročina v panju leno omoti, da postanejo kakor zaspane in za svojo nesrečo neobčutljive. Dalje tudi skušnja učí, da méd v vročini, tedaj iz pregretih panjev, močnejši diší in toliko bolj roparce na-se vleče.

Da se ta škodljiva soparca, kolikor je moč, odvrne, se v prvo čbelnjaki ne smejo postavljati na prostore, v ktere se solnce hudo upira. Kadar pa vroči poletni žarki čez dan čbelnjak dosegajo, mu je treba senco napravljati iz rjuh, vej, desák itd. Poglavitno potrebno pa je, skrbeti, da si rojenci zalego napravijo blizo zadnjih končnic in si sprednji prostor, kteri se z novim, iz žrelov dospijočim zrakom napolnuje, prazen ohranijo. Da se pa to zgodí, se mora v vsak, za novi roj pripravljen panj, nekoliko starega, belega satovja blizo zadnje končnice položiti, kterega se potem roj poprime in na ti podlagi novo zalego delati začne. Sej se vé, da se mora potem čbelam klasti skozi prednje končnice, ko so zadnje zadelane. Ta uravnava panjev pa ni samo od te straní boljša, da čbele v sprednjem, nezaduhljem prostoru ostanejo brihtniše za brati, in zmožniše se roparcam ustavljati, ampak tudi roparce, dokler takega panjú v svojo oblast niso dobile, mu toliko upleniti ne morejo, ker jih večidel domače čbele poprej že premagajo in izmečejo, kakor do strdi prilezejo. Ta pripomoček je samo takrat — kakor tudi vsak drugi nezadostiven — kadar imaš nepoštenega čbelarja za soseda, kteri nalašč svoje čbele na rop pošilja. Tabart morivna besnost splošna postane, ktera se tudi z mašenjem panjev ne more in tudi dan za dnevom ne sme zavračevati; ker tako vedno mašenje bi čbelam ne le zapiralo potrebni zrak, temveč tudi njih prosto delavnost zadržavalo. Kdor pa krivico z enako krivico brez ozira na greh bi hotel vrniti, bo svoje dobičke od čbel ravno tako lahko shranil; ker s tem napravi morijo še večo, in čbele tem bolj se ropa navadijo, tem manj iz polja donašajo.

Naj še omenim, da nam je letos „rusovska ajda“ skoraj čudež rodovitnosti pokazala. Imamo kmeta, kteri je je iz štirih mernikov posetve 100 mernikov pridelal; sploh pa je te sorte mernik dvajset donašal. Škoda, da za teden od domače pozneje dozori in jo v mrzli jeseni toliko ložeje slana zasači. V krajih pa, kteri so v zavetju pred slano, bi naj pač samo to ajdo sejali saj tako dolgo, dokler lastnost naše zemlje in našega zračja ne pokvari njene ptuje rodovitnosti. Zdaj ima zares mnoge prednosti pred vsako drugo nam znano; dá žlahtnišo moko, je težjega zrna in se tem bolj namele.

Janez Luznar, čbelar.

Dobrovoljne misli o poljodelstvu.

Spisal dr. Jože Orel.

Sploh se glasí tožba, da poljski pridelki v zrnu, v kuhi in drugem dan za dnevom pešajo, da žitni in kuhinski pridelki bolehajo, da sadno drevje in trta hira, da sviloreja zavolj bolezni prejk se ne splačuje.

Vzroke teh nadlog iščejo kmetovavci in učeni možje v slabem semenu, v zraku, v prepičlem gnojenju itd. Zatega voljo spreminjajo seme, skrbijo za pomnoženje gnoja, in skušnja kaže, da od daljnih krajev dobljeno seme boljši pridelek daje memo domačega, da na pognojeni njivi se več pridela, kakor na opešani; pa tudi ta obili pridelek ni zdrav, in da ga ne kaže za seme rabiti.

Kaj je tedaj kmetovavcu storiti, da si zdravo seme vsake sorte pridela?

Prej ko se na to odgovorí, naj bode rečeno sledeče:

Znano je, da kakor razne živali razno pičo rabijo, tako tudi v nekteri zemlji ene, v drugi druge sorte žita in pridelkov se dobro sponašajo; pa tudi da se polje če lih dobro gnojeno sčasoma vnese, in da žito zapored na-nje vsejano čedalje bolj peša. Temu v okom priti se je vpeljalo vrstenje (kolobar) v poljodelstvu. Pa še vse to ne pripravlja polja v stan, da bi žita in drugi pridelki rodili kot nekdaj! Treba je tedaj poljodelcom premišljevati: v čem bi utegnili vzroki slabega pridelka tičati.

(Konec prihodnjič.)

Ogled po domačii.

Omika in narodnost Pivčanov.

(Drugi zvon. *)

Spis „o omiki in narodnosti Pivčanov“, ki so ga prinesle unidan „Novice“, nekako prezgodaj bije na mrtvaški zvon, ko je Pivčan še dobro živ, in se še bolj oživlja. Naj se čuje tedaj tudi drugi zvon. Kar je bilo v predmarcovem času, ne veljá po vsem danes več, in v oni čas spada, da je v postojnski šoli ne samo na deski namalanega oslička, temuč veliko sklenico na prsih ali rudeč iz bakra narejen jezik na hrbtu mogel nositi, kdor je slovensko besedo v šoli črhnil; tudi se ni poganjati več po blatni prevoženi tržaški cesti, ko je voz za vozom se trl in je človek raje med preganjanimi konjiči in voliči, kot v družbi modrih učenikov bival, in bolj vrage s pekla kot angelje z nebes klical.

Mislil bi človek, ki ni domá na Pivki, da je komaj ena, in še tista vsa ponemčena šola v celi strani, če namreč čuje dolgo jeremijado onega članka. Pa razun glavne šole v Postojni, so farne šole v Hrenovicah, v Slavini, in če se sme sèmkaj jemati soseščina, v Senožečah in v Vremah; poddružne šole pa so še v Šempetru, na Ubelskem in na Razdrtem. Šolske poslopja so vse trdne in večidel nove; če je postojnsko nekoliko tesno, pa ni slabo in nepristojno, in se bo tudi kmalo še zboljšalo; v Slavini je šolska hiša pred kacimi 15 leti sozidana, v Hrenovicah in v Šempetru pred 4 leti postavljena, v Senožečah pred kacimi 10 leti, na Razdrtem in na Ubelskem pa to leto kupljena. Vrt za drevesno šolo je v Postojni odločil na svojem bl. gospod Garzarolli, v Slavini in Šempetru pa daroval g. Kalister. To je zadosti znamnja, da se pospeševanje potrebne omike na Pivki ne zanemarja.

Kar se tiče pa národne podlage šolskega uka, že sedanji šolski red ne dopušča več tistega nemčevanja na Slovenskem, kakoršno je bilo pred letom 1848 po godu. V Postojni se na glavni šoli ne more opustiti nemški jezik; pa začetek in konec se dela s slovenskim jezikom, in ne tare se sama slovensko-nemška gramatika, temuč tudi zgolj slovenska Janežičeva slovnica. Kakošen duh da veje v tej šoli, je jasno pokazal govor o poslednji delitvi šolskih darílí, ki je obsegal ljubezen do maternega slovenskega jezika, zraven godba in petje budivne slovenske pesmi: „Naprej zastava slave!“ Da pa se v postojnski šoli nemščina ne meče ravno čez prag, o tem se ne drží samo zavoljo uradov, temuč zavoljo djanske potrebe in koristi. Če je vožnja cesta na Pivki bolj prazna, pa drdrajo zdaj parniki po železnici; na železnici pa ne vladajo in se ne vozijo goli Slovenci, in dostikrat nemščine potrebuje, kdor hoče kaj zaslužiti pri tej cesti. Postojnske jamske svečanosti tudi niso zgolj prazne veselice; svet se je dosti spremenil, in marsikteri dragi denarci od tistih veselic in pa zraven od posamskih ptujih obiskav ostajajo delavcom, služabnikom in krčmarjem v Postojni. Obiskovavci postojnske jame pa vendar niso zgolj Slovenci, ali tudi Iliri, Čehi, Poljaki in Rusi; in tako marsikterega Postojnca zadene potreba, da mora ktero po ptujem jeziku zakrožiti; še bi se potrebovalo več jezikov, ne samo nemški ali italijanski, še tudi francozki in angležki. Tudi Postojnec in drugi Pivčan ne ostaja in ne peča se samo v domovini; dostikrat je posiljen si tudi drugod pomagati, če hoče boljše obstajati. Ne bi bili pa Pivčani mašniki, zdravniki, pravoslovci ali vojaški častniki, ako bi jih kaka šola ne bila poprej nemščine zvadila; sicer utegne kdaj sam slovenski jezik zadostiti, pa zdaj s tem še ni tako. Tudi bi Pivčani ne mogli izhajati na Tržaškem, na Beneškem in na gornjem Štajarskem z najemo državnih povžitnin, če bi ne znali drugačne besede razun gole materne. — Kar pa se tiče učenih preiskav, ktere nekako bodejo gospoda pisatelja, tudi tiste pospešujejo slovensko omiko. Kako bo kdo prostega zemljaka povzdignil iz njegove sirovosti, če sam ni kaj več učenosti si nabral? Če kaj veljá, na priliko, povedati Postojncu, kdaj je trške pravice dosegel, kakošen je njegov grb (zakaj vse to mu je bilo že iz spominov), se to ni dalo storiti brez učenega preiskovanja. In vendar kaže postojnski trški grb ravno slovenske barve, belo postojno na pol modrem, pol rudečem polji. In ta grb in tiste pravice si je Postojnec pridobil, ko je šel s svojim glavarjem Jurjem Černomeljskim leta 1462 na Dunaj branit cesarja Friderika IV. zoper ustajnike — takrat ko je tudi Tržičan s svojim knezom Paradajzarjem si prislužil enake pravice, takrat, ko je vsa krajnska zemlja s svojimi plemenitniki in svojim poglavarjem Šavmbergom vred si obilno hvalo in slavo pred svojim cesarjem pripravila. Še bi se utegnilo kaj reči. Če je učenosti kje treba, se tista rabi gotovo pri spisovanji podučnih bukev; in če druga knjiga ne, domači koledar se piše na Pivki, in tisti je vès na to napravljen, Slovencom polajšati pot do obširnejše omike, in jim namestiti koledarje ptujih neslovenskih narodov; še je ravno lansko leto prinesel mnogo izgledov za opravilne pisma. Zgodovinske naznanila pa tudi prostega kmeta veselijo in budijo, zlasti če zadevajo njegovo domačijo; in tacega je Pivčan tudi že kaj dobil v domačem koledarji.

Pa naj dalje še kaj sledí o šolskem podučevanji in o napeljevanji narodne omike na Pivki. V Hrenovicah je vès uk obravnan po slovensko, ravno tako v Slavini, v Vremah, na Ubelskem in na Razdrtem; v Senožečah in v Šempetru se sicer privzema tudi nemščina zavoljo okolišin tistih krajev, pa slovenščina ostaja poglavna reč. Zdaj ni več tista beseda resnica, da Pivčan raje gre kravice in voliče past, kakor pa v šolo; le majhen del otrok, ki so zavezani šolo obiskovati, še zunaj ostaja. So pa kraji, kjer je število otrok, ki v šolo hodijo, veče memo števila tistih, ki so zavezani jo obiskovati; tako je na pr. v Šempetru, in ondi celó v tisti Radohovi vasi, kteri gospod V. tako slabo hvalo daje zastran ljubezni do šole. Dasiravno pa je na Pivki zdaj toliko šol po vaséh, vendar v Postojno še zmiraj dosti unanjih otrok prihaja, ki si tukaj želijo bolj obširen poduk dobiti. Slovensko narodnost imajo tudi učiteljski shodi ali konferencije v oziru, ki se imajo na Pivki ne samo po enkrat, temuč po štirikrat v letu; pogovori in spisi se ondi ravnajo po nemško in po slovensko; slovenska slovnica, slovenske opravilne pisma, sadjoreja in skrb za boljše obdelovanje polja in za obvarovanje gojzdov na Pivki je bila že med pomenki.

Kar se tiče druzih nasvetov omenjenega gosp. dopisnika, jih moramo razjasniti tako-le: Poduk o sadjoreji je že z darilom sadnih vrtov v Postojni, Slavini in Šempetru neogibljivo združen, se pa tudi drugod ne zanemarja; med šolskimi darili se je pretečeno leto veliko bukvic o sadjoreji razdelilo, razun tega, da se je bilo že poprej mnogo sadnega in murbinega drevja nasadilo. Kar pa se tiče dekliške šole za ženske ročne dela, smemo toliko povedati, da tista se bo začela precej po novem letu; pripravna učenica se je dobila v Postojni, plačilo se bo jemalo iz darila premilostne cesarice Marije Ane, in iz doneskov domačih dobrotnikov in srenjskih dokladov.

Nedeljskih šol ni potreba še le danes ustavljati, saj se morajo že po državni postavi pri vsaki javni šoli imeti; in če ne povsod, saj v dveh krajih so doslej v tiste hodili tudi taki, ki so že bolj odraščeni. Kar se tiče vradov, je bilo že tudi povedano v „Novicah“, da na Pivki niso več zaprti slovenskim vlogam; še se pri postojnskem tiskarji Šeber-ji zdaj dobivajo tiskani slovenski listi (blankete) za manjše tožbe. Kar v poslednje gospod

*) „Da se resnica prav spozná, je čuti treba dva zvoná.“ Po tem vodilu jemljemo radi članke „pro et contra“ v svoj list, ker tako spravljamo dobre jedra na dan. Kar pa se tiče uradov in narodne čítavnice v Postojni, imamo vendar še marsikter „pium desiderium“ pri srcu. Kaj ne? Vred.

dopisnik govori o čitavnem društvu v Postojni, je deloma že zdaj drugač, deloma se lahko prenaredí; čitavnico imamo precej skupaj, samo da italijansko ime slabega pomena, namreč „kazino“ prevržemo s slovenskim (saj bi tudi pošteni Ljubljančani svojemu kazinu boljše dali kako drugo ime, tako da bi se lahko po nemško in po slovensko lepo tolmačilo). Čitavno društvo v Postojni ni več zgol nemško, tudi zná kak slovensk časnik, čeravno nima vseh.

Menim, da je to, kar je tukaj rečeno, zadosti jasno dokazovanje, kako se godí na Pivki z omiko in narodnostjo. Če tudi ni vsakteri stanovavec na Pivki goreč za slovensko reč, saj tisti, ki imajo omiko Pivčanov v rokah, niso nemarni. H.

O tisočletnici sv. Cirila in Metoda.

Spisal Davorin Terstenjak.

(Dalje.)

Pod cerkveno oblastjo sv. Metoda so toraj historično gotovo stale denešnje dekanije labodske škofije: 1. ptujska, 2. velikonedeljska, 3. sentjurjevška (na Šavnici), 4. šentlenartska, 5. mariborska, 6. jareninska.

Al tudi čez Dravo je segala cerkvena oblast sv. Metoda, čeravno je Karol Véliki Dravo za mejo med solnograško in oglejsko škofijo postavil, kar pa je papež Hadrian II. sopet za neveljavno spoznal. Zato Ginzl (*„Geschichte der Slawenapostel Cyrill und Metod“ str. 52, nota 2)* prav piše: „Der weite Kirchensprengel Method's erstreckte sich im Süden bis über die Drau und Save gegen Dalmatien, und umfasste hier vorzugsweise die von den slawischen Karantanen und ihren Nachbarn bewohnten und Sclavinia (Slovenija) benannten Länderstriche so, dass jedoch Slavonien und Syrmien am rechten Ufer der untern Drau (weil zur Bulgarei gehörend, und Carniola zum Patriarchat von Aquileja gehörig) angeschlossen wäre“. Ker pod Karniolo one dôbe ni spadala cela današnja krajnska dežela (*obširnise o tem glej pri Hormayer-u „Herzog Luitpold“ 26—27)*, gotovo ni krško okrožje, ter tudi iztočni del ljubljanske škofije je stal pod Metodovo cerkveno oblastjo, in tudi ta škofija ima historično pravico obhajati tisočletnico Metodo-Cirilovo. Ravno tako tudi koroški Slovenci, ker po straném starega Korotana*) je Metod tudi deloval, kakor smo gori slišali. Če pa goriška in tržaška se ne morete upirati na historično pravico, imate vendar pravico kršanske ljubezni in kršanske občnosti.

Po tem historičnem vvodu se sedaj spravljam na odgovor vprašanj na me postavljenih od častitega dopisnika iz Maribora v predzadnjih „Novicah.“

Res je, da so rajni gospod škof A. M. Slomšek mi enkrat, ko sva se v prijetni okolici mariborski sprehajala, rekli: naj jim napravim historični načrt apostoljske delavnosti sv. Apostelnov Cirila in Metoda, in da naj posebno dokažem, da je labodska škofija tudi spadala pod cerkveno vlado višega škofa moravsko-panonskega sv. Metoda, ker namenjen sem, so rekli rajni gospod škof, v svoji škofii ročno, kadar iz božje poti velehraške domú pridem, kamor so me brati Moravci posebno povabili, ko sem pregledaval benediktinski klošter „Raygern“ v Moravi. Rekli so mi tudi, naj jim svoje misli napišem o načinu svečanosti. To je bilo nekega lepega jesenskega dne novembra 1859. Jaz sem jim historični načert izročil kot vezilo za njih god 17. januarja 1860, in potem, ko sva se enkrat pozneje o tej zadevi pogovarjala, so rekli: „Jaz sem celó vaših misel, in bodem o pravem času v Rimu za popolnoma odpustke prosil.“ Historični načrt je zapopadal malo obširniše „data in fakta“, ktere sem navedel v pričujočem članku in članku l. 1857 v „Novicah“ razglašenem. Načrt cerkvene slovesnosti pa je bil, kolikor se še na nja spomnim, sledečega obsežka:

1. Osmega sušca leta 1863, kteri na nedeljo pade, naj se pri vseh cerkvah labodske škofije slovesno obhaja spomin sv. apostelnov Cirila in Metoda, ktera sv. cerkev 9. sušca časti. Kršansko ljudstvo naj se poduči in soznani v pridigah z življenjem in delovanjem velikih teh svetnikov Božjih.

Ker so papež Pij IX. z razpisom od 12. maja 1852 vsim bratom in sestram društva sv. Cirila in Metoda dodelili skoz celo osmino popolnoma odpustke, ter se naj ta dan vpelje bratovščina sv. Cirila in Metoda pri vseh farah labodske škofije, in naj se pri vsaki cerkvi spravi kip sv. teh apostelnov.

2. Ker je v sušcu še za večdnevno obhajilo premrzlo vreme, naj se na kakšen poleten teden, v kterem poljsko delo ljudstva ne presiluje, odloči občna slovesnost Ciriloo-Metodova, ktera bi se najprileżniše obhajala v Jarenini s 14- ali barem 8dnevnim misijonom. V ta namen naj bi se popravila kapela sv. Mihela, za ktero popravo so rajni g. kaplan Zadravec, ako se ne motim, 500 gold. sporočili.

3. Naj se postavi do leta 1870 kakošna cerkvica ali veča kapela v bizantinskem slogu (stilu) v čast sv. apostelnoma Cirilu in Metodu na kakošnem prijetnem griču slovenskih goric. Verno ljudstvo naj se naprosi za pripomoč v dnarjih in gradivu.

4. Naj se pri sv. očetu papežu sprosi dovoljenje, da bode 9. sušec kakor dan, kadar sv. cerkva god sv. apostelnova obhaja v škofijah, v kterih je sv. Metod deloval, zapovedan praznik.

5. Naj kteri domačih spisateljev spiše zgodovino obširno delovanja in apostoljskega življenja sv. Cirila in Metoda v slovenskem jeziku, kakor tudi naj se dajo jekloali kamenorezi (slike sv. apostelnov) napraviti.

To je načrt, kterega sem rajnemu svojemu cerkvenemu vladiku izročil, in kterega trdna volja je bila v Jarenini, kakor sem iz ust rajnega dekana g. Čepeta slišal, v letu 1863 misijon obhajati. (Kon. prih.)

*) Kakor smo iz letopisa fuldskega čuli, je za Svatopluka tudi Karantania spadala pod veliko-moravsko kraljestvo. Papež Janez VIII. pa je Metoda za višega škofa čez vse dežele Svatoplukove postavil, kakor se vidi iz papeževega pisma do Svatopluka: „Presbyteros vero, diacones, seu cujuscunque ordinis clericos, sive Sclavos sive cujus libet gentis, qui intra provinciae tuae fines consistunt, praecipimus esse subjectos et obedientes in omnibus jam dicto confratri nostro, archiepiscopo vestro“ itd. Pristavek „cujuscunque gentis“ se odnaša na v Karantanii in Panonii naseljene nemško-latinske duhovnike, kteri so s Solnogradom in Passavo držali, in Metodove napotke prezirali. (Harduin, Act. conc. col. 85.) Pis.

Jezikoslovne reči.

O členkih.

Spisal Podgorski.

Jako važni v človeškem jeziku so členki ali partikule. Komaj zineš, že potrebuješ teh besedic. Ne izrečeš skoraj ne dveh besed brez njih. Zatoraj so pa členki tudi v vsakem jeziku neizrečeno oglajeni, izbrušeni in večkrat tako majhni, da jih človek komaj spazi. Al kakor so neznatne viditi te besedice, to vendar še le one stiskajo besede in stavke v lepo, razvidno, soglasno celoto. Če jih ne obračamo prav, ali če nam jih pomanjkuje, postaja jezik okoren in temen.

Tudi mi Slovenci še nismo popolnoma v čistem s členki. Nekih se ogibljemo brez potrebe, čeravno živijo v narodu in jih težko utrpevamo; druge bi bilo, mi se vidi, še kaj popraviti treba.

Da se tedaj pozornost mislečih naših filologov obrne tudi v to stran naše slovnice, in da se tudi tukaj uredi, kar bi še trebalo, namenil sem spregovoriti nekoliko o naj-

*

navadnejših in najpotrebnejših členkih našega jezika, namreč o besedicah: *i*, *a*, no (nъ), ko (kъ) in kar.

I. Besedica *i* nam rabi, kadar zvežemo več reči v eno celoto, ter izrečemo nekaj vsem skupnega.

Ona je v narodu našem navadna v treh oblikah, namreč: gola ali sama, sestavljena z druzimi členki, in podvojena.

Sama ali gola rabi v dvojnem pomenu, in to:

1. ko naš sedanji knjižni in, na pr.: „Polje i gora cvete“,

2. ko naš sedanji knjižni tudi, ali vsaj tudi; na pr.: „Če prideš ti, pridem i jaz“. „Kakor pri vas, tako i pri nas“. „Povej zdaj ti svoje. I bom.“

Besedica *i* se sestavlja s členki: no, kteremu se včasih dodaje pa, pak in *i*, potem s-li; tedaj: ino (inu, inъ, in), inopa, inpak, inoi, ili.

V tej sostavi se včasih odbrusi odspredej *i* pa tudi no. Tako postaja: noi, nopa ali samo pa.

Pomena teh sostavjenic, zunaj ili, ni mi potreba razkladati. Znane so sploh. Besedica ili pak rabi hrvaškim in ogrskim Slovencom namesto našega ali (nemški oder) na pr.: „Ili delaj, ili hodi proč!“

Besedica *i*, ako se podvoji (i-i) rabi, kadar se vsaka od združenih reči z poudarkom izreče, ter je enaka latinskemu et-et; kar po sedanji knjižni navadi opisujemo s: tako — kakor; ali: ne samo — ampak tudi. Na pr: „Prišli so i oče i mati.“ „I peli smo i jokali.“

Kadar se zvežete dve reči nekavno, tedaj se stopi nekavnica ne s členkom *i* (tj. ne-i) v besedico ni, kterej se pritika včasih ti (niti), kar je enako latinskemu neque neque. Na pr.: „neznam ni čteti (brati) ni pisati.“ „Niti ni zdravja niti ne smrti“.

Kakor ima *i* pomen našega knjižnega tudi, ravno tako stojí ni ali niti namesto tudi ne. Na pr.: „niti pravični ni brez greha.“ „Kdor ne dela, naj ni ne jé.“ „Niti nisem, ni ne bom lagal.“

Mnogi Slovenci izpuščamo v tem slučaji *i* ter govorimo in pišemo samo ne, neti.

Opomba. Tisti *i*, s kterim Slovenci v nekih prilikah govor začenjamo, kakor: „*I* kaj praviš?“ „I pa mu daj!“ „I no pa pojdi!“ itd. ni veznik, ampak je predmet, postavši iz medmeta je. V rodu je, če se ne motim, nemškemu: je nun!

II. Besedico *a* rabimo ali samo na sebi, ali sestavljeno z druzimi besedicami. Sama na sebi je v navadi, kadar onemu, kar izrečemo, dodamo nekaj druzega ali protivnega. Na pr.: „Eni delamo v goricah, *a* drugi na polji.“ „Jaz sem nedolžen, a ti kriv“. V knjigi rabimo mi v teh primerih sploh le pa, namesto *a*.

Potem je v navadi sami *a* v prašanjih, ko prašavni članek namesto li, ali. Na pr.: *A* veš, kdo je?“

Sestavlja se ta besedica ravno kakor *i* s no, kteremu se dodaje še pa, pak, tè (tъ), in s-li, tedaj: ano (anu, anъ, an) anopak (ampak) anote (anъtъ), ali.

Ano nam rabi, kadar izrečemo nasprotje ene reči proti drugej. Na pr.: „Po nižini je pozeblo, an pri vrhu ne.“ „S teboj nimam nič opraviti, an tvojim bratom.“

Ravno tako ampak.

Včasih ano spredaj odpade, ter ostane samo pa. Na priliko: „Prišel bi, pa se bojim.“

Večkrat stojita an, ampak tudi namesto golega *a*.

Anote (izgovori: anъtъ ali samo nъtъ) je v navadi, kadar izrečemo z povdarkom vzrok ali posledek kacega djanja. Na pr.: „Anote pravim, da ne hodi.“ „Anote veš, da ne grem.“ „Anote pa pojdi, kadar te kličeje.“ Po nemški bi se reklo: ja; also. Srbje govoré tà: Tà znaš. Tà idi, sinko!

Ali postavljamo, kadar izrečemo, da od dveh reči biva ena ali druga. Na pr.: „Reci belo ali črno.“

Iztočni Slovenci rabijo, kakor sem že rekel, ili. V tem pomenu se ta besedica tudi podvojuje: Ali govori, ali molči.

Potem stoji ali večkrat namesto *a*, ampak. Na pr.: „Ne jaz, ali drugi hočejo.“ „Rad bi delal, ali sem bolan“. Iztočnim Slovencom je v tem primerljeji tudi nego, neg v navadi.

Ne vem, ali ne spada semkaj tudi besedica ar, ki rabi hrvaškim in ogerskim Slovencom, kakor naše: ker, zakaj. Sliši se ta beseda tudi pri Kostelcih na Kranjskem.

(Dalje prihodnjič.)

Sveti Miklavž,

mornarjev varh.

Na morju pod nebom
Se ladija ziblje,
Med gromom in bliskom
Nje jadro se giblje.

Strahôta viharja
In nja razuzdanost
Čezdalje mornarju
Zvišuje nevarnost.

Vse móli in zdiha
Gor proti nebesom
In prosi pomoči
S solzečim očesom.

Strašna že temnota
Oblake zakriva,
In lad'ja sirota
Svoj up že zgubiva.

Zdihvanje in vrisk
Pregluši vihár —
Med gromom blisk
U jadro udár'!

Že zadnji je čas
Mornarjem spoznan,
Al varh je pri vas —
Mornarjem vam dan!

Grom, toča poneha,
Nebó se zvedrí,
Mornar ne opéha,
Spet moč zadobí.

Veselje sprehaja
Mornarjev obraz,
Vsak reče z zahvalo:
Miklavž je pri nas!

Fužinski.

Dopisi.

Iz Trsta. III. — Kar se tiče volitve mestnega odbora, nimamo za zdaj nič druzega naznaniti, kakor da se po tihem uže na vso moč dela. Tržaško mesto voli 48 odbornikov, tržaško obližje pa le 6. Mislimo, da vsaj ta šesterica bi morala biti sostavljena iz naših ljudí — al prav zdaj se nek gospod pri sv. Jerneji silno poteguje pridobiti mnogo glasov nekemu ptujcu, ki bi bil uže davno rad sedel v mestnem odboru, da bi ga za Rojanskega, Gretskega i sv. Jrnejskega svetovavca izvolili. Mi tistemu gospodu pri sv. Jerneju za zdaj druzega ne rečemo, kakor to, da naj opusti vsako — tudi skrivno agitacijo; sicer njegovo ime javno razglasimo, da svet vidi, kdo je naš, kdo ni. Naj ne misli tako grdo, kakor mnogo druzih misli, da naši mandrijeri bodo sebe in svoje otroke prodali za bokal vina, ali pa za 1 gold. nov. dn. Naj vé, da naši mandrijeri bodo volili domače poštenjake, ki se bodo potezali za duševno in telesno korist slovenskega naroda, ne pa ljudí, ki so le zdaj polni sladkih besed, samo da bi se vrinili, Bog vé zakaj, v mestni odbor.

Iz Celovca 30. listop. — Dne 24. listopada je bila volitev dveh poslancov v deželni zbor za vélkovški, plibrški, doberloveški in kapeljski okraj v Vélikovcu. Bitva je bila huda; marsikdo se je prišel ponujat in kandidata Slovencov izpodrivat; slava slovenskim volivcom, zmagali so: izvoljen je naš visokospoštovani branitelj in zagovarjavec g. Andrej Einšpieler z 51 glasovi izmed 85. — Za drugega poslanca je bil izvoljen dvorni svetovavec gosp. J. Šwab, rojen Nemec, ki mu je pa slovenski jezik popolnoma znan. Upamo, da Slovencom tudi on ne bo krivice prizadeval. Slava in čast omenjenim volivcom; skoraj vès Celovec, vsi Slovenci in svobodomiselni Nemci se veselé te volitve.

Iz Celovca. Slavno vredništvo vsem Slovencom priljubljenih „Stimmen aus Innerösterreich“ daje veselo novico na znanje, da bo ta časnik, ki v nemškem jeziku se tako krepko poganja za pravice Slovencov, našo sveto vero in močno, vsem narodom svojim pravično Avstrijo,

bode ob novem letu izhajalo trikrat vsaki teden. „Dobro došel!“ — mu kličemo radostnega srca vsi.

Iz Celja. ⸸ — 23. listopada t. l. je tudi pri nas se „beseda“ prav dobro obnesla. Mnogoterega sem slišal reči: Razun prve besede še nobena ni bila toliko zanimiva, toliko vesela kot le-ta zadnja. Akoravno je zavolj vednega deževanja blato tako rekoč po cestah in ulicah teklo, se je vendar zbralo okoli 130 oseb, tudi precej gospá in gospodičin, in vsaki je zadovoljnega in veselega srca pozno v noč, nekteri še le po polnoči, navdušen od milih popevk in utruden od veselega plesa zapustil lepo slovensko veselico. — Poleg že občno znanih pesem „Naprej“ in „Davoria“ je peval se „Slavjanski duh“, čveterospev Tribnikov, Fleišmanov „Planšar“ in izvrstna G. Ipavicova „Zvezde“; potem nektere česke, in med njimi dr. Lad. Riegerjeva „Kovaška“, pevane od nekterih vrlih Čehov. Jako dopadle so tudi „Premembe o neki ruski narodni pesmi“ na glasoviru in pa Ch. Czernitov „Koncert na glasoviru in goslih“ od G. Tribnika in Karl J....., izvrstnega mojstra na goslih. Tudi znana kmeta A. Bizjak in A. Grabič sta se dala sopet slišati; sosebno je naš pevec mlinar s svojo pesmico *) „Kratek prepir in hitra sprava“ v celi veseli družbi hrumeč in brezkončen smeh obudil. — Kar pa je besedo našo toliko zanimivo storilo in smem reči, posvetilo, bil je govor preč. gosp. špirituala Fr. Kosarja „o slovstvenem delovanji rajnkega našega knezoškofa Antona Martina Slomšeka“, kterega je ravnatelj čitavnice naše, gosp. dr. Kočevar tako ginjenega srca čital, da je marsikteremu poslušatelju solzica, darovana v preblagi spomin rajnkemu nepozabljivemu knezoškofu A. M. Slomšek-u v očeh zaigrala. Poprej pa je še te-le besede, ne le kot Slovenec in predstojnik čitavnice naše, ampak še bolj kot osebni prijatel in iskreni častitelj rajncega knezoškofa s trepetajočim glasom govoril: „Slavni društveniki naše čitavnice! Pri zadnji besedi 31. julija t. l. sem čital zahvalne liste naših častnih društvenikov za diplome, ktere sem njim po sklepu odbora poslal. Med temi listi bil je tudi list prečastitljivega gospoda knezovladika, Slovencom nepozabljivega Slomšek-a. Na našo veliko čast je k celjski čitavnici pristopil in v dotičnem listu nam lepe nauke dal, kterega pota bi se morali držati, da naše slovstvo pospešimo. Veseli smo bili, vediti, da je on, naša slava, v kolu našega društva bil. Ali naše veselje ni dolgo trpelo. Božja previdnost ga je v boljši svet poklicala. Glas od njegove smrti je kot strela celo Slovenijo preletel in srca domorodcov presunil. — Velika nesreča je nas zadela; vrlega Slovenca, našega dobrotnika nam zemlja pokriva. Stalnega značaja bil je veren svojemu prepričanju, najpravniji ali moralniji mož v svoji vladikii, česar mu celó nasprotniki odreči ne morejo. Brez vsake sebičnosti ni skrbel za sebe, ampak za svojega bližnjega in za svoje njemu poverene duše. To je kristjanska čednost, to je človečja dovršenost! Tako blagi duši ni mogla manjkati žlahna čut národnosti, ktera ga je osrčila za razvitek slovenščine delati brez vsega ozira na sumnje ljudí. Kaj in koliko je za naše slovstvo storil, vam je znano in bote danes slišali. Njegove knjige bodo Slovencom na veke važne. Kakošno žalost je njegova smrt meni vzročila, vam ne morem dopovedati. Meni ni bil samo dober in dobrovoljen gospod, ampak tudi prijatelj. Jaz sem njega kot vladika častil, ter zavoljo njegovih nravnih lastnosti kot prvega Slovenca spoštoval. Da, on ostane poštovanja vreden! On si je našo zahvalnost zaslužil in dolžni smo, da njemu, kot Slovencu in udu naše čitavnice v današnji besedi spominek postavimo, in da dogodbe čednega življenja rajnega Vladika v spomin vzamemo. Poslušajte tedaj te dogodbe, ktere je gospod špiritual Kosar z izvrstnim peresom popisal“. — Res da dolgo že nismo „besede“ imeli, in skoraj smo že nejevoljno pričakovali je; pa ta zadnja nas je zopet popolnoma potolažila in v nas željo obudila, skoraj spet k drugej povabljenim biti, akoravno imamo tudi vsaki torek zvečer še posebej malo veseličico v čitavnici naši. V tej se popeva, igra, pogovarja in drugače kratkočasi, da je veselje. In res, kje bi sedaj o dolgih zimskih večerih Slovenec boljšega pa tudi koristnejega veselja si iskal, če ne v naših preljubih čitavnicah. Raztrese se ondi od težkega in mučnega posla podnevi utrudeni duh, človek se pošteno razveseljuje in dobiva tako v svojo omiko blage duševne hrane.

*) Zavoljo pomanjkanja prostora v prihodnjem listu. Vr.

Iz Haloz na Štajarskem 26. nov. — Nam belskim Haložanom ste najbližnje pošti zavrčka, blizo dve, in ptujska tri ure hoda deleč; pisma navadoma dobivamo in pošiljamo po dobrih ljudéh. Donese li se kak list ali zavitek na Zavrč s slovenskim napisom, uradnik se nikoli ne upira pisma sprejeti, ničesar ne prigovarja ter ne gleda nabuljeno; pošlje li se tako pismo na ptujsko pošto, prinesec vselej skoro dobí ušesa naklepane, kadarkoli se s tako neprijetno nalogo prikaže; ljudje se že skoro branijo to prijaznost človeku učiniti rekši, bom pa moral čuti od.... Navadno se oponaša: Ste vi Slovenci tudi začeli s tako národno prenapetnostjo kakor...; pokaj vam je to, vsaj veste, da je na pošti vse nemško; nam je ljubše, da se listni naslovi po nemškem pišejo; pa tisti, od kogar je pismo, ne vé nemški? in več takih neslanih besed. Take oponašanja moramo poslušati v bregušarskem Ptuju od poštarstva na sredini svoje slovenske domovine! — Nekokrat ste bile dve pismi poslane na pošto s českim napisom, mesto, kamor je list bil namenjen, je tudi bilo po nemškem začrknjeno; čeravno je bila silna reč, nam je vendar domú poslal listova rekši, da na Ptuji česko ne vedó, kar je posel za teden dni zakasnilo. Ne zinil ne bi o tem, ako se ne bi pisma z laškim, madjarskim itd. naslovom sprejemale in odpošiljale. Jaz sem že obilokrati dobival listove in novine iz Krakove, Beligrada, Prage, Beča, Pešta itd. s slovenskim napisom, tudi pošiljal s Slovenskega pisma in naročnino v te mesta z naslovi njih jezikov, pa ni bilo ovire, samo tù sme tolika svojovoljnost vladati? Resno opominjam g. poslanca za ptujsko in rogačko okolico, naj se oglasi za nas kor svoje volivce, in naj se ta neprilika dotičnemu ministerstvu naznani, da vidi, koliko ravnopravnosti mi domá vživamo; mar se ravnopravnost nanaša samo na dačevanje in novinčenje, kadar bi vsi narodi enake pravice imeli? Taki uradniki, bodo si poštni, upravni ali sodniški bi nas, kakor zgodbe pričajo, najrajši z nemčevanjem poplavljene imeli. Predobro vemo, da vselej po enakem kopitu šivati je jako prilično; al žalibog vsak čevelj se ne prileže vsaki nogi, tudi v orgljah same enake piščalke ne veljajo. Mi terjamo, da nam se na Slovenskem na vsaki pošti sprejme vsako pismo s slovenskim napisom brez pikanja in zabavljanja, ako pa bi se kdo predrznil kaj takega storiti, naj se drugam v službo prestavi, kakor tudi, da so prijemnice za naše kraje slovenske in nemške, ne pa samo nemške, vsej gotovo ravno tako plačujemo kakor Nemci. —

30. vinščaka smo v Halozah imeli učiteljski shod, ki se prav dobro vodi, ter ima dobro osnovane sostavke pokazati; na priliko: lani od vzglednega učnika V. spisan sostavek o nazornem poduku je najjakši med vsemi cele vladikovine spoznan; tudi letos so se prebirali sostavki hvale vredni, p. o namenu narodnih učilnic, izvrsten, samo nekoliko previsoko zaškrnjen sostavek o cerkveni godbi in petji; najimenitnejše pa je, da je utemeljena učiteljska knjižnica v zavrčki dekanovini, za ktero se je pri ti priči podarilo 55 gold. kakor utemeljitev. Vse to je lepo čuti, pa kaj nam vse to pomaga, vsej se vse skoz domači grod v tuji žrnov siplje, iz domačega povesma tuje brde tkejo; pozabivši preljube matere smo tujo dojko preveč priljubili. Kako pa ne bi? Vsej je prav nanjč ne poznamo, čeravno je vselej okoli nas. Dokler so učiteljski shodovi v to mrežo

zaviti, ne misliti, da bi odondot za nas in za naš narod koristni nesledki mogli izvirati. Ravno zato terjamo, naj se taki pogovori prikrojijo v lepi slovenščini; še le te se smejo shodi narodnih učnikov zvati.

Narodne učilnice imajo toisto lice, kakor so je imele v absolutični nemčevavni dôbi; učne knjige, ktere otroci v rokah imajo, so, razun katekizma srednje spisanega, vse dvojezične: abecednik („Namenb. deutsch und slov. ausser Krain"); je li nismo vredni onega, ki ga naši sosedje Kranjci imajo? malo berilo, veliko berilo, slovensko nemška slovnica; o nekem velikem slovenskem berilu sem včasih slišal, pa pri nas o njem ni duha ne sluha, menda zato, ker je samo slovensko? Akoravno so učiteljski zvedenci jasno dokazali, „dass das gleichzeitige Bestreben einer zweiten Sprache ein pädagogisches Absurdum sei, so sehr auch Gebildete und Ungebildete für eine Doppelrichtung öfters schwärmen", vendar ta sostava neomajljiva pri nas stojí, kakor petstoletni hrast kljubu vsem svetovanjem. Dokler še slovenski prvenci v pisanji morajo začinati: i, n, u, m, e, r itd., dokler so vsi zapisniki in šolarski imeniki, celó zlate bukvice nemške, vse imena po nemškem napisane, dokler še učniki nanjč slovenskih samostavnikov sklanjati ne znajo, pojdite vse take nenarodne učilnice rakom žvižgat, ni tenje o blagosti, ki bi naj iz učilnic prihajala; ne vem, zakaj se naše národne učilnice ne bi po svojem pravem in resničnem imenu imenovale: „nemčevavnice poizbor", kar tudi so v najlepši obliki. V tem grmu pa tudi zajec leží, to je krivo, da tako neizmerno v omiki zaostajamo, da naše navadno ljudstvo ničesar ne vé kakor svoje ime s tujimi rogljači borno začrgotati, da ga vsak zvitnik lahko ukanjuje, kar tudi ljudje sami priznajo. Zaostala po takem omika je najbolj kriva, da premoženje in bolje posestva in zemljišča v tuje roke prehajajo, iz našincov pa berači, hlapci, dekle in k večemu viničarji postajajo in postajati morajo. Vidimo, pa ne moremo si pomoči; vse je bob v steno, dokler nam národne vseučilišča pod pazduho ne segnejo. Naročito tedaj terjamo v imeni blagosti našega naroda, da nam ustavna vlada dovoli kakor drugim državnim narodom slovenske národne učilnice; to smemo, to imamo pravico terjati pred živim Bogom in našim svetlim cesarjem Francom Jožefom I., pa ne samo terjati, to hočemo in moramo imeti.

Haložan.

Iz Loke 28. nov. ☺ — V nedeljo 23. t. m. se je čitavnica loška slovesno odprla. Kakor so „Novice" že naznanile, se je slovesnost z Božjo službo v farni cerkvi Št. Jakobški začela. Domači in unanji udje in veliko drugih povabljenih gospodov, gospá in gospodičin se je združilo prvo čast tistemu skazati, ki vlada nad nami. Četverospev ljubljanskih pevcov je pri sv. maši tako milo pel, da so pesme njegove vsem nazočim globoko segle v srca. Pokazali so se gospodje pravi mojstri v petji cerkvenem. Po sv. maši je bil „pri kroni" obed; vsi pričujoči so bili kakor ena družina — enega srca. Popoldne so dohajali gosti od vseh straní, iz Ljubljane, Kranja, Tržiča itd. Ob 6. uri zvečer se je, kakor je bilo napovedano, čitavnica odprla. Pri vhodu je pozdravljal transparent z „Dobro došli"! svoje goste. Dvorana je bila krasno ozaljšana in poleg ovenčane podobe presvitlega cesarja z osvečanim napisom: „vse za vero, vladarja in domovino" z avstrijansko in narodno zastavo okinčana. Došlo je domorodcov in domorodkinj blizo 150, tako, da je bila dvorana vsa polna.

Iskreni domorodec, posestnik Ajmonovega grada, častiti gospod Oton Detela, predsednik čitavnice, stopi prvi na oder ter pozdravi pričujoče tako-le:

„Pozdravljam Vas, zedinjen z odborom čitavnice, predragi naši gosti, ki ste prišli slovesnost našo povikšat, in Vas domoljubne družbenike naše mlade čitavnice, ktero ste z združenimi močmí ustanovili. Vem, da vsaki med nami zapopade visoko in veselo pomembo današnje svečanosti, in da občuti še posebno radostno srečo, viditi v našem zboru tudi gospoda dr. Jan. Bleiweis-a, pravega očeta domovine naše, in gosp. Miroslava Vilharja, našega izvrstnega domačega pesnika. Danes odpremo čitavnico, v kteri se bo na podlagi narodnih pravic namerovalo delati za omiko domačega jezika, napredovanje narodne zavednosti in za društveno razveseljevanje. — Društvo naše je rastlina iz zemlje domače, ktero je milo solnce národne enakopravnosti na svitli dan poklicalo. Dolgo nam je bilo nebo temno oblačno, in dolgo je ležala zemlja domača žalostna in nerodovitna. Al hvala Bogu, potegnila je sapa mogočna, premagala vetrove nasprotne, in zjasnila nam nebó. Bila je sapa mogočna, beseda našega svetlega Cesarja, kteremu so srca svojega slovenskega naroda v ljubezni in hvaležnosti udane, od bregov Save, kjer zvesti Graničar že stoletja stražo stojí za Avstrijo, do Moldave, kjer se je češki orosian zedinil z orlom avstrijanskim od morja jadranskega do Visle. Toraj hvaležnega srca zakličem: „Slava našemu svetlemu, vsem narodom pravičnemu cesarju! (Pri teh besedah zadonijo slava-klici, da se dvorana trese). Ker je temelj národne čitavnice pošten in pravičen temu, kar terja sedanji čas in državna ustava, so se pridružili naši čitavnici gospodje vseh stanov. Mi štejemo za svoje družbenike častite gospode duhovnike, kteri so tudi pri nas, kakor po celi zemlji slovenski, krepka podpora pravične národne rečí, — gospode uradnike, učitelje, mestjane in posestnike, za naše družbenike. — Da bomo čitavnico stanovitno obdržali, ktero smo z veseljem ustanovili, in jo zdaj z radostjo slovesno odpremo, temu nam je porok ljubezen do naroda in domovine, ktera v naših srcih prebiva. Kakor iz ljubezni do hiše očetove izraste ljubezen do domovine in iz te ljubezen do cele države, tako izvira iz lepe kristjanske ljubezni do svojega bližnjega, ljubezen do svojega naroda in do celega človeštva. Ljubezen do naroda in domovine je korenina pravega djanskega patriotizma, česar nas zgodovina vseh narodov za gotovo učí. Kakor ste tukaj združene cesarska in národna zastava, so tudi v srcih slovenskih zedinjene ljubezni do vladarja in do naroda. In mi Slovenci smemo kakor dobri Avstrijanci tudi ljubiti svojo narodno zastavo, ktera je očitno znamnje slavjanske edinosti, in ktera nas zmirom opominja s svojo barvo rudečo: ljubite iskreno svoj narod in z živim veseljem vse močí, zedinite v blagor domovine. In ker ljubezen ne ugasne kakor plamen, kteri se iz slame vzdigne, če se veže ž njo stanovitnost, kliče nam barva modra naše zastave: Stanovitni ostanite! In barva bela opominja nas: Slovenci ohranite si čisto svojo staro poštenost in nedolžnost svojega načela in osramotite svoje lažnjive nasprotnike, kteri vas obrekujejo! — Gledé na našo čitavnico še živo priporočam vsem družbenikom: Naj zedinijo z ljubeznijo do naroda, s stanovitnostjo in z nedolžnostjo svojega načela, še složnost med seboj. Složni bodimo! in obstala in napredovala bo neštevilne leta naša národna čitavnica v čast družbenikom in domovini in visoko bo vihralo nje geslo: „Vse za vero, vladarja in domovino!"

Gosp. dr. Jan. Bleiweis odzdravlja prijazni ta pozdrav z ravno tako prijazno besedo in med drugim pravi, da so še zmiraj nekteri ljudje, ki se čudijo, da se napravljajo čitavnice, ker imamo vendar kazine po mestih in trgih! Al to pač ni nobeno čudo — razlaga gosp. doktor — da se na domači zemlji napravljajo domače hiše, in to so čitavnice, marveč se je čuditi le temu, kako da je mogoče bilo, da so se namesti domačih čitavnic nekdaj napravljale ptuje kazine. Kaj ni bil to narobe svet? In čitavnice imajo zdaj lepo nalogo predelati narobe svet v pravi svet. Če pa se ustanovljajo čitavnice — nadaljuje gosp. govornik — se ž njimi kazinam nikakor ne nasprotuje. Komur je drago, v kazinah biti, naj bo tam v imenu božjem; al le to terjamo nasproti, naj tudi nas nikdo ne moti, ako so nam čitavnice pri srcu. „Vsak po svoje —

brez sovraštva", to je geslo poštenega Slovenca, ki je odnekdaj bil mirna duša. — Tehtni govor gosp. doktorja, ki je bil „beseda ob pravem času" in „na pravem mestu" je bil z živo radostjo sprejet.

Potem pozdravijo loški pevci častite goste z nalašč za to slovesnost zloženo pesmico, kteri je gosp. učitelj Sadar prelep napev zložil.

Prešlo je poletje,
Minula pomlad,
Zamoril je cvetje
Jesenski že hlad.

Pa v Loki vesela
Se vigred rodí,
Ki nam oživela
Je rožco te dní.

Cvetlica je znana,
Pri nas je domá,
Ne mraz je, ne slana,
Vihár ne končá.

Ste vduhali, mili
Prijatli, jo koj,
Ter jo počastili
S prihodom nocoj.

Clo bela Ljubljana
Nas dans počastí,
Zatoraj naj zbrana
Ji slava doní!

Da! 'z duše ognjene
Naj vzdigne se grom:
Bog živí Slovence,
Bog živí naš dom!

Vodja glavne šole loške, gosp. Ignaci Eržen, kakor predsednika namestnik čitavnice, bere pozdrava čitavnic mariborske in celjske, ki sta bila z veselimi slava-klici sprejeta. Za tem je sledílo navdušeno in sladko petje ljubljanskega kora, ki bi ga človek vso noč poslušal. Le resnico povemo, ako rečemo, da so gospodje, ki so peli, vse naše srca pridobili. V zboru (koru) se je pelo troje lepih pesem, namreč „Zastaveničko" J. Škraupa, „Ne udajmo se" Miroslava Vilharja, in „Venec slovanskih pesem" Nedvedov. Pa tudi loški pevci so izvrstno peli, da so si s svojimi krasnimi glasi živo hvalo vseh nazočih pridobili, namreč: čveterospev „Pod oknom", kor „Rojakom" in združeni z ljubljanskim korom Jenkotov „Naprej". — Ko je petje prenehalo, je gospod učitelj, Lavoslav Cvek prav ganljivo govoril Cegnarjevega „Graničarja". Pa kaj je bilo še? Nenadoma stopi v dvorano iz Hrvaškega nalašč pridši gospod Valentin Zarnik, slavnoznani humorist, pa nam prinese pozdrav bratinski od tamošnjih Slovencov. Veseli živio-klici ga pozdravljajo od vseh strani. Ko stopi na oder in začne šaljiv govor „o 7 razpolih Krajnca", ni bilo smeha ne konca ne kraja. Lepo prosimo gosp. Zarnika, naj bi nam v „Novicah" priobčiti hotel celi ta govor, ker je vse zastonj, da bi kdo drugi le senco od tega popisati ali povedati znal, kakor le on sam. — Za njim je mlad, vès nadušen govornik v krasnem resnobnem govoru razložil barve domače naše zastave. — Tudi naš gosp. učitelj Sadar je dodal veselici današnji lepo cvetlico; igral je na glasoviru mično „fantazijo".

Naposled je našo slovesnost še druga svečanost posebno povzdignila. *)

Po dokončani besedi je mladi svet enmalo poplesal, drugi pa so se k večerji vsedli. Kakor pri vsaki taki veselici so tù tudi zdravice svojo veljavo dobile in med mičnimi pesmicami je sledila zdravica za zdravico Njih Veličanstvu najpred in potem vsem možem, kterih se narod slovenski presrčni rad spominja. — In tako je minul večer, ki bo vsem pričujočim v veselem spominu ostal.

Iz Ljubljane. Visokospoštovani gospodje poslanci hrvaško-slavonskega gospodarskega družtva, ki so bili pri velikem zboru našega gospodarskega zbora 19. novembra v Ljubljani, so povrativši se domú poslali sledeče prepri-jazno pismo gosp. predsedniku Terpinc-u, gosp. odborniku županu Ambrožu in tajniku dr. Bleiweis-u: „Srdačno Vam zahvaljujemo na Vašoj cienjenoj ljubavi, na Vašoj uslugi i pripravnosti, s kojom nam otvoriste hramove Vašega duševnoga i materialnoga svetilišta, — raztumačeći nam Vaše i naroda Vašega odavle proiztičuće dobro i napredak, — učeći nas tim ujedno i naše nedostatke upoznati, te ove, ako tole moguče, kod nas izpravljati, pa s Vašim napredkom naš u mnozih osnovati, — u gdjekojih razvijati, u cielom pako sdružiti. — Nezaboravivi su nam dani oni, koje nam, izvineći se Vašim ostalim poslom, pokloniste. — Nezaboraviva nam je razborito i umno unapriedujnia skupština Vaša, — ukusno i lastno, pa opet hasnovito i plodonosno uredjeno imanje g. predsjednika družtvenoga, — požrtvovanjem uzdignuta i uzgojavana gospodarska učiona Vaša, na slavu roda i napredak duševni mu radeća čitaonica Vaša s Vašim pjevačkim kolom, — sve trudovi i žrtva uzvišena Vas triuh slavna Gospodo! Mi ćemo se ugodno sietjati iz svega, i čestom uspomenom ovlažiti u srcah naših danom tim pojavivšu se sklicu, iz koje će nam proniči naša medjusobna ljubav i pripomoč do sladkoga ploda sviuh naših obzirah duševnoga i materialnoga razvitka. — Došav kući izručili smo našim sunarodnikom Vaš mili bratinski pozdrav, opisali njim veselje i gostoljubivost, s kojim nas primiste. — Izrazili smo njim želju Vašu, da na svaku skupštinu Vašu dodju i naši zastupnici. Sve ovo bi radostno slušano i primljeno od naših sugradjanah, te bratja Slovenci pozdravljeni radostnim „Živeli!" — Primite našu bratinsku zahvalnost, naš srdačni pozdrav, naše počitanje, te ga porazdjelite dragovoljno medju sobom, medju Vašom milom i cienjenom obiteljom i medju domorodci. — Slava Vama, koji najslavnije radite na slavu Vaše domovine!

u ime poslanstva
Franje Žužela, župnika križevačke Rieke,
Antuna Zuričića, odvjetnika u Zagrebu,
Vatroslav Vrnak, župnik Visočki.

Visoko dne 23. Studna 1862.

— *(Pobérki iz raznih časnikov.)* V „Laib." je gosp. Weiglein v sila dolgem razjasnilu odgovoril na dopis Γ v 44. listu „Novic". Ker sam gosp. poštni oskrbnik zagovarja svoje g. uradnike, gré tudi vredništvu „Novic" povedati svoje. Kar gosp. oskrbnik v hvalo ravnopravnega ravnanja naše c. kr. pošte pripoveduje, ni bilo treba nam dopovedovati, ker to že dalje časa vemo kakor on, in je tudi dopisnik naš omenil spomnivši se naprav nekdanjega c. kr. poštnega vodja Hoffmann-a. Čmu tedaj braniti kaj, kar nihče ni napadel? Čmu narodoljubje večine naših gosp. poštnih uradnikov zagovarjati, ki nam je tako dobro znano, da nobenega zagovora ne potrebuje in ki je še veče kakor je morebiti gosp. zagovorniku ljubo? Al kar od velike večine veljá, ne veljá od vseh, in v dokaz tega ima vredništvo „Recepisse" v roci, ki je bil djanski vzrok, da je prišla ona pritožba v „Novicah" na dan. Če naš list kaj očitno graja, se graja vselej opira na dogodbe, ktere more dokazati. Zato naj slavno oskrbništvo tudi tistemu gospodu, ki ga po imenu ne moremo brati na recepisu in ki menda ne spada v vrsto prvih deseterih, resno zapové, da tudi pri slovenskih pisemskih napisih zvesto posnema tiste „kosmopolitične" vodila, ki si jih je sl. oskrbništvo tako glasovito na svojo zastavo zapisalo.

Iz Ljubljane. Pretečeno nedeljo zvečer je bila v naši čitavnici druga beseda — prav kratkočasna večernica. Naši vrli pevci so nas zopet razveselili z nadušenimi in milimi pesmicami. Peli so: „Davoria", kor hrvaški, — „Domovini", čveterospev dr. B. Ipavic-ov, — „Zvezda", čveterospev dr. G. Ipavic-ov, — „Noč", kor Beethoven-ov in kor češki. Tudi kratkočasno berilo: „Ples na Nemškem" je bilo prav mično in je čast. poslušavkam in poslušavcom zeló dopadlo.

— Presvitli cesar so 20. nov. t. l. gosp. dr. Henrika Mitteis-a za vodja ljubljanske gimnazije potrdili.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

V državnem zboru so imeli poslednji teden v zbornici poslancov važne pretresovanja in govore, namreč o dohodkih in stroških za lets 1863. Ob kratkem so jih ob-

*) Ne zamerite nam, častiti gospod dopisnik, da v svojem listu ne damo natisniti, kar bomo v vedno srčnem spominu ohranili. Vred.

ravnali, in sicer: Za leto 1863 so prerajtani stroški z 367,087.748 gold., dohodki pa s 304,585.094 gold. Manjka tedaj še 62,502.654 gold.; da se temu pomaga, bo treba skrbeti. Za nekaj tega pomanjkanja je državni zbor že une dní skrbel s tem, da je nektere štempeljne in pristojbine povišal in premenil; nekaj bodo mogli viši neposrednji davki pomagati, ostanek pa mislijo s kreditnimi operacijami pokriti. Kar se tiče posamnih stroškov, so tako-le postavljeni: za cesarsko hišo: 7,458.700 gold.; za državni zbor 726.537 gold.; za kabinetno pisarnico cesarjevo: 76.000 gold.; za državni svèt 151.837 gold.; za ministerski svet 68.500 gold. Vsi ti stavki so bili brez ugovora potrjeni kakor tudi stavek za ministerstvo unanjih rečí z 2,486.150 gold. Pri stavku za državno ministerstvo je tožil poslanec Schindler, da burokracija še vedno ni od ustavnega duha prešinjena itd.; privoljeno je bilo potem državnemu ministerstvu: za politično upravo 25,727.590 gold.; za obred in uk 4,714.500 gold. Ko je prišla ogerska dvorna kancelija na vrsto, je protestíral poslanec Rechbauer zoper posvetovanje in sklepanje o nji; privolilo se je pa vendar 13,109.000 gold.; ravno tako za erdeljsko 3,441.160 gold.; za hrvaško-slavonsko pa 2,022.025 gold. Finančnemu ministerstvu se privoli 21,581.520 gold., pravosodnemu pa 9,150.567. Ko je bilo pretresovanje potrebšin pravosodnega ministerstva, se pritoži poslanec Ljubisa srbsko, da dalmatinske sodnije ne dajo veljavnosti srbskemu, dr. Toman pa, da se slovenskemu jeziku na Kranjskem taka godí. Minister Lasser je opominjal potrpeti! Dalje se privoli brez ugovora ministertvu za policijstvo 2,645.676 gold., kupčijskemu ministerstvu 618.188 gold., za prigledno oblastnijo 4,613.142 gold. in še druzih stroškov, kteri ne gredo k nobeni obstoječih upravnij, 1,386.200 gold. Ko so prišli do ministerstva za vojaško reč, so se pomenki bolj krepko uneli in poslanec Wieser nasvetje, od predloga za vojaške potrebe v letu 1863 15 milijonov zbrisati. Rechbauer ga podpera in pravi med drugim: Noboden ne tají, da so samo stroški za armado v poslednjih letih Avstrijo pripeljali v dnarne zapreke, v kterih je današnji dan. On spozna silno važnost in visoki pomen armade, ali armada je vendar vedno le en faktor v življenju državnem. Nemogoče je tedaj in se z državno previdnostjo malo ujema, za en faktor državnega življenja tolike šume rabiti, da zavoljo tega državni blagor, blagor celote škodo trpí. Potrebo tedaj stroškov dosedanje za armado, vsaki spozná in globoko občuti. Po sedanjem političnem stanju Evrope je 341.000 vojakov, kakor jih imamo sedaj, veliko preveč in lahko bi se jih še veliko razpustilo. Nato vgovarja minister grof Rechberg, in zabrača na druge države, rekoč, Francozi imajo svojo armado tako pripravljeno, da v najkrajšem času lahko cele armade na ktere kolj meje pošljejo; sardinska vlada je še le unidan dala ukaze, iz kterih se dá posnemati, da ima namen, svojo armado do prihodnje spomladi na 400.000 mož pomnožiti; angležka še ni nehala za svojo brambo skrbéti, temuč še vedno pripravlja in popravlja pomočke za svojo brambo. Med drugimi govorniki se je v tej debati tudi slavni Nace Kuranda z dolgim govorom oglasil, kterega kratek zapopadek je bil: Avstrija naj iše zveznikov; naj boljši zveznik bi bil pa Avstriji Francoz! V daljnih debatah o vojašini je govoril tudi Toman za vojaško krajino govor, kakoršen mora samo iz tako unetega človeko- in rodoljuba priti, kakor je slavni govornik. Ker bodo „Novice“ celi ta govor prinesle, kteri je večini poslušavcov globoko v srce segel, omenimo danas neko prikazen v zbornici poslancov, kakoršno bi vsak najmenj v takem zboru iskal. Nek moravski poslanec je namreč rekel, da bi bil na Tomanov govor rad ugovarjal, al na levi strani so se gospodje poslanci, kteri bi sicer povsod radi zvonec nosili, tako glasno tisti čas pogovarjali, da govora ni mogel umeti. Kaj bi bil predsednikov zvonček trpel, če bi se bilo na desnici kaj tacega zgodilo. — Po dolgem ugovarjanju in zagovarjanju so od prevdarka za vojaško ministerstvo 6 milijonov gold. zbrisali. Kar se tiče dohodkov, so prevdarjeni za leto 1863 neposrednji davki na 109,814.700 gld.; posrednji na 184,280.717 gld.; dohodki iz državne lastnine so bili po odborovem nasvetu s 7,615.157 gold. brez ugovora potrjeni, ravno tako tudi dohodki iz prodanih državnih grašin z 1,070.400 gld. in razni drugi dohodki z 1,804.120 gold. Ko so potem se o besedi finančne postave posvetovali, je prišel V. člen na vrsto, kteri govorí o povišanju davkov. Zoper povišanje so se zapisali govorniki: Kromer, Mende, Derbič, Gorjup, Černe, Dobrila, Rechbauer, baron Tinti, Mühlfeld, Litvinovič, za povišanje pa 7 levičnikov. Za kranjsko deželo so se krepko poganjali: Toman, Derbič, Kromer, za Goriško pa Gorjup. Ko je bilo poslednjič glasovanje, so bili povišani davki po visoki izmeri večine izbora potrjeni, in se bo zavoljo nenavadni vojskini nadavek za leto 1863 pri gruntnem, hišno-razrednem davku, pri pridobnini in pri dohodnini podvojil, dohodnina od obresti od državnih obligacij, od obligacij javnih zavodov in od stanovskih obligacij se bo pa od 5 na 7% povišala. — Iz Prage se piše, da je bila 24. p. m. volitev mestnih odbornikov, pri kteri je narodna stranka premagala; voljenih je bilo 22 odbornikov češke in samo 9 nemške stranke. — Ogerski časniki pišejo o potovanju kardinala in primasa na Dunaj, da ono ni bilo čisto brez političnih namenov in „Id. tan.“ piše, da se je podal kardinal iz lastnega nagiba k presvitlemu cesarju, pospeševat ono delo, na ktero je navezano vpokojenje in blagostanje ogerske dežele kakor celega cesarstva. — Goveja kuga se na Ogerskem bolj in bolj razširja, in je od začetka do zdaj v 92 okuženih krajih med 64.524 govedi 18.816 živinčet, kterih je 10.957 poginilo, 72 pobitih bilo, 1186 pa bolnih ostalo. — Na Nemškem imajo v Kasel-u še vedno homatije med narodom in knezom zavoljo ustave. Pruska vlada se na vso moč upira, pred tujo hišo smetí pometati, kterih pusté pred lastno cele kupe ležati. Ona namreč svarí kneza, naj ne zdraži še enkrat ljudstva zoper sebe, kar je toliko bolj smešno, ker gosp. minister Bismark na Pruskem sam ravno to dela, pred čemur v Kaselu svarí. Bojé se tudi na Pruskem, da bi v Kasel-u ne začelo s plamenom goréti, ker bi se potem tudi na Pruskem lahko unelo. Trdijo, da v Kasel-u se bo uprlo ljudstvo zoper plačevanje davkov, kar bi bilo slab izgled pruskemu, v tedanjih okoljšinah na prav dobrovoljnemu ljudstvu. — Iz Laškega ne moremo danes še nič gotovega povedati. Minister Ratazzi ima trd boj s parlamentom, kako ga bo dostal, kdo vé. 26. novembra je začel se v parlamentu opravičevati in v sklepu svojega govora rekel, da se sodbi državnega zbora podvrže, priporoča mu pa, ustavo, dinastijo in mir varovati. — Na Grškem vlada lep red in pokoj pod začasno vlado; še celó razdražena armada se je upokojila. Sicer se pa vse živo giblje v celem kraljestvu za volitve narodnega zbora, ktere se začnejo 6. in končajo 10. decembra. Vsak je trdne misli, da bodo angležkega kraljiča Alfreda volili za kralja, dasiravno se začasna vlada še za nobenega kandidata izrekla ni. Bodi si pa kakor kolj, tajiti se ne dá, da začenja ta reč nekterim vladam skrbí ali pa sum delati. Zlasti francozka in ruska gledate to reč nekako pisano od straní. Kaj bo prihodnost prinesla? — Iz Arabije pripovedujejo časniki prigodek, kakoršnega se noben Arabec ne spominja. Debel sneg je namreč zapadel, kteri je vse drevje, ki je vedno zeleno, polomil.

☞ Današnjemu listu je priloženo povabilo k naročbi na gosp. Vilharjev časnik „Naprej.“

Odgovorni vrednik: **Dr. Janez Bleiweis.** — Natiskar in založnik: **Jožef Blaznik.**